

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин
Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін

Бочарова Ю. Г., Ревуцька С. К., Зінченко В. М.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ступінь: магістр

Кривий Ріг
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин т
Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін

Бочарова Ю. Г., Ревуцька С. К., Зінченко В. М.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ступінь: магістр

Затверджено на засіданні
кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин
Протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Затверджено на засіданні кафедри
іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін
Протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Схвалено навчально-методичною радою
ДонНУЕТ
Протокол №1
від 28 серпня 2023 р.

Кривий Ріг
2023

Методологія наукових досліджень: методичні рекомендації з вивчення дисципліни; ступінь «магістр» / уклад. : Бочарова Ю. Г., Ревуцька С. К., Зінченко В. М. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2023. 54 с.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 035 «Філологія» і спрямовані на допомогу в засвоєнні знань та формуванні компетентностей з дисципліни «Методологія наукових досліджень». Подано плани практичних занять, перелік тем для обговорення та завдань до них. Запропоновано рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти та список рекомендованої літератури.

© Бочарова Ю. Г., 2023

© Ревуцька С. К., 2023

© Зінченко В. М., 2023

© Донецький національний
університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
РОЗДІЛ II. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ / СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	11
Змістовий модуль I. Основні наукові парадигми та їх інструментарій	
Тема 1. Наука та наукове пізнання.....	12
Тема 2. Сутність, види та етапи наукових досліджень.....	12
Тема 3. Методологія наукового дослідження.....	12
Тема 4. Загальнонаукові методи наукових досліджень.....	13
Тема 5. Спеціальні методи наукових досліджень.....	13
Тема 6. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.....	14
Тема 7. Інтелектуальна власність та академічна доброчесність.....	15
Змістовий модуль II. Методологія та методика дослідження мовних явищ	
Тема 8. Лінгвометодологія та її головні парадигми	18
Тема 9. Методологічні принципи сучасного мовознавства.....	19
Тема 10. Класифікація методів лінгвістичного дослідження	21
Тема 11. Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією	24
Тема 12. Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку	28
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	34
Список використаних джерел	50
Список рекомендованої літератури	51

ВСТУП

Поєднання навчання та досліджень під час освітнього процесу є важливою умовою підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Дисципліна «Методологія наукових досліджень» покликана сформувати поглибити та розширити у здобувачів вищої освіти спеціальності 035 «Філологія» знання щодо методології наукових досліджень в цілому та лінгвістичних досліджень зокрема, провадження інноваційної діяльності, формування компетентностей щодо проведення наукових досліджень; презентації та захисту їх результатів; пошуку в науковій літературі, базах даних та інших джерелах необхідних даних, їх аналізу, оцінки, систематизації та використання інших методів обробки інформації для вирішення складних професійних завдань.

Під час вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти ознайомлюються із: сутністю та особливостями розвитку науки та наукового пізнання; сутністю, видами та етапами наукових досліджень, методологією та методами наукових досліджень; підходами до підбору, валідації та оформлення інформаційної бази дослідження; поняттям інтелектуальної власності та академічної доброчесності; способами апробації результатів дослідження та специфікою їх оформлення; загальними вимогами до кваліфікаційної роботи, особливостями підготовки до захисту та захисту; отримують практичні навички організації та проведення наукових досліджень, презентації їх результатів.

«Методологія наукових досліджень» – гібридна дисципліна, яка поєднує аудиторну та позааудиторну активності.

Методичні рекомендації з вивчення дисципліни складаються із двох змістових модулів, кожен з яких передбачає вивчення важливих частин курсу. На початку курсу студенти систематизують набуті знання з основних принципів наукових досліджень, набувають навичок вільного володіння інструментарієм дослідження мовних явищ, класифікації методів наукового дослідження. На наступному етапі вивчення дисципліни основна увага приділяється набуттю навичок самостійного підбору методологічної бази мовознавчого дослідження і його інформаційного забезпечення, з урахуванням методологічної єдності теорії, методів та досліджуваного матеріалу.

Методичні рекомендації містять вказівки щодо аудиторної та самостійної роботи, індивідуальні та групові завдання за темами дисципліни.

ЧАСТИНА 1.
ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни денна/заочна форма навчання
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності") / вибіркова дисципліна	Обов'язкова для ЗВО спеціальності 035 «Філологія»
Семестр (осінній / весняний)	весняний
Кількість кредитів	5
Загальна кількість годин	150
Кількість змістових модулів	2
Лекції, годин	32
Практичні / семінарські, годин	24
Лабораторні, годин	
Самостійна робота, годин	94
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	3,5
самостійної роботи студента	5,87
Вид контролю	залік

2. Програма дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у поглибленні і розширенні теоретичних знань щодо методології наукових досліджень, зокрема методологічних засад лінгвістики, історії лінгвістичної думки, провадження інноваційної діяльності, формування компетентностей щодо проведення наукових досліджень; презентації та захисту їх результатів; підвищенні професійного рівня лінгвістичної підготовки здобувачів ВО.

Завдання дисципліни полягає у забезпеченні теоретичної і практичної підготовки здобувачів ВО у сфері теорії та методології наукових досліджень; формуванні культури якості, у т.ч. дотримання академічної доброчесності наукових досліджень; формуванні вмінь та навичок організації та композиції інформаційної бази досліджень, використання методів досліджень апробації їх результатів, у т.ч. у вигляді кваліфікаційної роботи; обиранні оптимальних дослідницьких підходів й методів для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу; ідентифікації дефініцій основних понять лінгвометодології, корпусної лінгвістики, головних наукових парадигм лінгвістики, методологічних принципів сучасного мовознавства, спеціальних лінгвістичних методів дослідження; аналізі мовних і мовленнєвих явищ; застосовуванні принципів та рекомендацій основних наукових парадигм та їх інструментарію, інформаційної бази дослідження, стандартів бібліографічного опису; оцінюванні результатів наукового дослідження; дослідженні й аналізі сучасних наукових досягнень лінгвістики.

Предмет: особливості методології наукових досліджень, що проводяться здобувачами вищої освіти.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Наука та наукове пізнання.

Тема 2. Сутність, види та етапи наукових досліджень

Тема 3. Методологія наукового дослідження

Тема 4. Методи наукових досліджень

Тема 5. Інформаційна база дослідження.

Тема 6. Інтелектуальна власність та академічна доброчесність.

Тема 7. Лінгвометодологія

Тема 8. Характеристики головних наукових парадигм лінгвістики

Тема 9. Методологічні принципи сучасного мовознавства

Тема 10. Класифікація методів лінгвістичного дослідження

Тема 11. Лінгвістика в цифровій сфері

Тема 12. Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією

Тема 13. Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		лекц.	пр./сем.	лаб.	СРС
Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні засади проведення наукового дослідження					
Тема 1. Наука та наукове пізнання	12	2	2		8
Тема 2. Сутність, види та етапи наукових досліджень	12	2	2		8
Тема 3. Методологія наукового дослідження	14	2	2		10
Тема 4. Методи наукових досліджень	18	4	4		10
Тема 5. Інформаційна база дослідження	16	4	2		10
Тема 6. Інтелектуальна власність та академічна доброчесність	16	4	2		10
Разом за змістовим модулем 1	88	18	14	0	56
Змістовий модуль 2. Методологія та методика дослідження мовних явищ					
Тема 7. Лінгвометодологія	8	2	1		5
Тема 8. Характеристики головних наукових парадигм лінгвістики	8	2	1		5
Тема 9. Методологічні принципи сучасного мовознавства	9	2	2		5
Тема 10. Класифікація методів лінгвістичного дослідження	12	2	2		8
Тема 11. Лінгвістика в цифровій сфері	7	2			5
Тема 12. Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією	9	2	2		5
Тема 13. Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку	9	2	2		5
Разом за змістовим модулем 2	62	14	10		38
Усього годин	150	32	24	0	94

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема семінарського заняття	Кількість годин
1	2	3
1	Семінар – розгорнута бесіда Наука та наукове пізнання	2
2	Семінар – розгорнута бесіда Сутність, види та етапи наукових досліджень	2
3	Семінар – розгорнута бесіда Методологія наукового дослідження	2
4	Семінар – розгорнута бесіда Загальнонаукові методи наукових досліджень	2
5	Семінар – розгорнута бесіда Спеціальні методи наукових досліджень	2
6	Семінар-дискусія Інформаційна база дослідження	2
7	Семінар-дискусія Інтелектуальна власність та академічна доброчесність	2
8	Практичне заняття Лінгвометодологія та її головні парадигми	2
9	Практичне заняття Методологічні принципи сучасного мовознавства.	2
10	Практичне заняття Класифікація методів лінгвістичного дослідження	2
11	Практичне заняття Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією	2
12	Практичне заняття Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку	2
Всього		24

5. Розподіл балів, які отримують студенти

Вид контролю: залік

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у впродовж семестру (100 балів).

Оцінювання студентів протягом семестру (очна форма навчання)

№ теми практичного заняття	Аудиторна робота					Позаауди торна робота	Сума балів
	Тестові завдання	Ситуаційні завдання, задачі	Обговорення теоретичних питань теми	Індиві- дуальне завдання	ПМК	Завдання для самостійного виконання	
Змістовий модуль 1							
Семінар 1	3		2				5
Семінар 2	3		2				5
Семінар 3	2	1	2			2	7
Семінар 4	2	1	2			2	7

Семінар 5	2	1	2			2	7
Семінар 6	2	1	2			2	7
Семінар 7	2	1	2			2	7
Разом змістовий модуль 1	16	5	14	0		10	50
Змістовий модуль 2							
Тема 8		1	1	5			7
Тема 9	1	1	2	5		1	10
Тема 10	1	1	1	6		1	10
Тема 11		1	2			2	5
Тема 12	1	1	2	4			8
Разом змістовий модуль 2	3	5	8	20	10	4	50
Усього							100

**Оцінювання студентів протягом семестру
(заочна форма навчання)**

Поточне тестування та самостійна робота			Сума в балах
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Індивідуальне завдання	100
35	45	20	

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами виконання завдань практичного спрямування, а також за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ЄКТС	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	
60-69	E	3, «задовільно»
35-59	FX	
0-34	F	2, «незадовільно»

ЧАСТИНА 2.
ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ/ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Семінар 1. Наука та наукове пізнання

План

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

Варіативність підходів до розуміння сутності поняття «наука».

Наука як система знань.

Класифікація наук.

Функції науки.

Галузі науки в Україні.

Науковий підхід.

Наукове пізнання

Концепції розвитку наукового знання.

Основні концепції наукового пізнання у професійній сфері (відповідно до спеціальності).

2. Індивідуальне тестування

Література: 3, 7, 10, 17, 22

Семінар 2. Сутність, види та етапи наукових досліджень

План

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

Наукове дослідження: сутність та структура

Форми та види наукових досліджень

Етапи наукового дослідження

Наукова гіпотеза: сутність, формулювання та перевірка

2. Індивідуальне тестування

Література: 3, 7, 10, 17, 22

Семінар 3. Методологія наукового дослідження

План

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

Методологія наукового дослідження.

Методика наукового дослідження

Принципи наукового пізнання.

Функції методології в науці.

Рівні методології

Схема розвитку методології наукового пізнання

2. Індивідуальне тестування

Література: 3, 7, 10, 17, 22

Семінар 4. Загальнонаукові методи наукових досліджень

План

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

Поняття методу наукового дослідження

Методи теоретичного дослідження

Методи емпіричного дослідження

Метод систематизації

2. Індивідуальне тестування

3. Розгляд та обговорення кейсів

Подайте у вигляді таблиці інформацію про методи наукових досліджень

Група методів	Перелік методів	Призначення	Умови використання та обмеження методу
Група 1 «Назва»	Метод 1 «Назва»	Метод дозволяє	
	Метод n «Назва»	Метод використовується для...	
Група n «Назва»	...		

Література: 7, 8, 11, 15, 16, 20

Семінар 5. Спеціальні методи наукових досліджень

План

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

Морфологічний аналіз

Економіко-математичні методи, у т.ч. економетричні

Метод найменших квадратів

Метод Монте-Карло

Метод кореляційно-регресійного аналізу

Метод ігор

Кластерний аналіз

2. Індивідуальне тестування

3. Розгляд та обговорення кейсів

1. На основі інформації, поданої нижче, проведіть морфологічний аналіз та визначте кількість альтернативних варіантів існування об'єкта, якщо:

Аналіз здійснюється за 2 критеріями, кожен із яких має:

А. 2 варіанти прояву

- В. 3 варіанти прояву
 - С. 4 варіанти прояву
 - Д. 5 варіантів прояву
2. Аналіз здійснюється за 3 критеріями, кожен із яких має:
- А. 2 варіанти прояву
 - В. 3 варіанти прояву
 - С. 4 варіанти прояву
 - Д. 5 варіантів прояву

Література: 7, 8, 11, 15, 16, 20

Семінар 6. Інформаційна база дослідження

План

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

Інформаційна база дослідження.
 Інформаційно-пошукові системи.
 Технології інформаційного пошуку.
 Пошукові оператори Google
 Пертинентність та релевантність інформації
 Міжнародні статистичні бази.
 Онлайн-бібліотеки.
 Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
 Репозиторій ДонНУЕТ
 Системи пошуку наукової інформації України.
 Національний репозиторій академічних текстів
 Наукометричні бази даних та показники цитованості науковця.

2. Індивідуальне тестування

3. Розгляд та обговорення кейсів

1. Доберіть найбільш валідне джерело інформації для вирішення завдання наукового дослідження. Відповідь обґрунтуйте.

Завдання		Джерело інформації	
1	Розглянути сутність поняття «Х»	1	Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
2	Провести аналіз стану та особливостей розвитку феномену «Х» у часовому континуумі	2	Library Genesis ^{2M}
3	Скласти ряди динаміки процесу «Х», прояву явища «У»	3	Державна служба статистики України
4	Розробити рекомендації щодо підвищенні ефективності процесу «Х»	4	Сайт міжнародної організації
5	Дослідити стан та особливості розвитку явища «Х»	5	Інше джерело
6	Провести аналіз теоретико-методологічних засад дослідження феномену «Х»	6	Поєднання джерел

7	Розглянути методичні підходи до дослідження феномену «X»	7	
---	--	---	--

2. Визначте пошуковий оператор Google, який найбільше відповідає завданню дослідження та пошуковому запиту

	Завдання	Пошуковий оператор			
		1	«»	7	..
2	Зробити пошуковий запит без слів «апроксимація», «валідація»	2	«» + «»	8	intitle:
3	Знайти профіль Google конкретного науковця, автора	3	OR	9	allintitle:
4	Знайти повнотекстові документи, які збережені у форматі PDF	4	-	10	intext:
5	Знайти варіанти комбінації слів, які найчастіше використовуються із словом «X»	5	+	11	filetype:
6	Знайти документи, у яких у заголовку використовується слово «X»	6	*	12	?

Література: 7, 8, 16, 20

Семінар 7. Інтелектуальна власність та академічна доброчесність

План:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

Авторське право та його об'єкти.

Інтелектуальна власність.

Об'єкти права інтелектуальної власності.

Суб'єкти права інтелектуальної власності.

Правила використання об'єктів інтелектуальної власності.

Види відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.

Інституційне підґрунтя забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.

Охоронні документи об'єкту права інтелектуальної власності (патент чи свідоцтво)

Використання авторських прав у цифровому середовищі.

Всесвітня організація інтелектуальної власності

Немайнові права інтелектуальної власності

Майнові права інтелектуальної власності

Момент виникнення прав інтелектуальної власності

Міжнародна патентна система

Академічна доброчесність.

Академічна етика.

Академічна культура

Інституційне підґрунтя забезпечення академічної доброчесності в Україні.

Види порушень академічної доброчесності.

Відповідальність за академічно недоброчесну поведінку

Положення ДонНУЕТ про запобігання та виявлення академічного плагіату

2. Індивідуальне тестування

3. Розгляд та обговорення кейсів

3.1. Прокоментуйте, будь ласка, ситуацію описану нижче.

«13 травня 2017 року компанія Roshen подала заявку на реєстрацію торгової марки для товарів 22 і 30 класів МКТП у вигляді, увага, червоного кольору. Однак Roshen в реєстрації відмовили, оскільки у заявленого позначення відсутня розпізнавальна здатність. Після безрезультатного оскарження відмови Апеляційної палати заявник відправився в господарський суд.

В якості доказів наявності у червоного кольору розрізняльної здатності, компанія Roshen надала результати соціологічного дослідження, яке показало, що 70,7% респондентів асоціюють червону стрічку з золотим або жовтим написом, якою перев'язують торти, з певним виробником кондитерських виробів. 90% з цих 70,7% назвали конкретного виробника - компанію Roshen.

Зверніть увагу на те, що в соціологічному дослідженні йдеться про червону стрічку із золотим або жовтим написом, а на реєстрацію в якості торгової марки був заявлений просто червоний колір.

Рішення суду у справі № 910/9610/18 від 3 червня 2019 року - торговій марці у вигляді червоного кольору бути» [22].

Питання:

Чому, на Ваш погляд, дана ситуація викликала обурення фахівців в сфері інтелектуальної власності?

Які наслідки може мати таке рішення суду?

3.2. Прокоментуйте, будь ласка, ситуацію описану нижче.

«Одного разу двоє домовилися про розробку мобільного додатку. Замовник дав передоплату, а ось з договором почекали і вирішили підписати його в день фактичної передачі матеріального носія з комп'ютерною програмою. Однак розробник не встиг закінчити роботу в строк, що стало приводом для подачі позову про стягнення передоплати на підставі ст. 1212 ЦКУ про безпідставно придбане майно.

Суди першої та апеляційної інстанції відмовили позивачу. Вони порахували, що між сторонами виникли договірні відносини, а тому замовником вибраний неправильний спосіб захисту, так як укладений договір був підставою для здійснення передоплати розробнику. Справа № 753/20633/15-ц пішла в касацію і 20 березня 2019 року Верховний Суд все-таки задовольнив вимоги позивача.

Суд зосередив увагу на тому, що мобільний додаток (комп'ютерна програма) є об'єктом авторського права, а договір про його створення є нічим іншим, як договором про створення на замовлення об'єкта права інтелектуальної власності, для якого передбачена обов'язкова письмова форма.

Оскільки сторони не дотрималися письмової форми договору, їх угода вважається недійсною. Таким чином, підстави для переходу грошових коштів від замовника до розробника не було, а значить мова йде про безпідставно придбане майно» [22].

Питання:

1. Як Ви вважаєте, чи є рішення суду справедливим?
2. Визначте перелік дієвих, на Ваш погляд, заходів із захисту прав інтелектуальної власності. Відповідь обґрунтуйте.

Література: 1, 18, 20, 24

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЯВИЩ

Практичне заняття 8. Лінгвометодологія та її головні парадигми

План

1. Лінгвометодологія: основні завдання, предмет.
2. Ключові поняття лінгвометодології: методологія, парадигма, епістема.

Література: 3-5, 6, 8, 9, 14, 17, 23

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *лінгвометодологія, когнітивної лінгвістики, епістемологія, парадигма-специфікатор, загальнофілософська методологія, наукова парадигма, парадигмальний простір лінгвістики, синергетика, синергетична суперсистема, лінгвосинергетики.*

Завдання 2. Зробіть вибірку дисертаційних досліджень за останні п'ять років, заповніть таблицю і проаналізуйте методи дослідження лінгвістичних явищ.

рік	тема дисертації	використані методи

Завдання 3. Станьте учасником діалогу:

1. Що призвело до методологічної кризи мовознавчої науки пострадянського простору наприкінці XX століття. Якими, на Вашу думку, могли бути причини такої кризи? Чому сприяли пошуки виходу з неї? Чи, на Вашу думку, пододала українська наука цю кризу?

2. У сучасній лінгвістиці усталеним є термін маргінальна галузь, отже Ви можете почути, що соціолінгвістика є маргінальною галуззю мовознавства. Наскільки виправданим є використання цього терміну? Які визначення має прикметник маргінальний у тлумачному словнику української мови?

3. Загальноприйнятною є точка зору, що мовознавство як наука з'являється на початку XIX століття. Але чому дослідження мови, які здійснювались у Давній Індії, Давній Греції на досить високому рівні та мають вагомні результати, не дозволяють нам говорити, що мовознавство існує більш ніж два тисячоліття?¹

4. Чим пояснюється методологічна невизначеність сучасних мовознавчих досліджень? Як на сучасному етапі визначається поняття методологія в лінгвістиці і науці загалом?

5. Прокоментуйте позицію Р. Фрумкіна щодо того, що сучасна лінгвістика майже не має власної епістемології.

¹ Борисенко Н.Д. Методологія наукових досліджень : Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять. Житомир, 2022. 30 с.

Питання для самоконтролю:

1. Скільки і які глобальні методології, були використані як пізнавальне підґрунтя різних напрямів, течій, шкіл у процесі розвитку лінгвістики?
2. Чим займається лінгвометодологія?
3. Що вивчає епістемологія?
4. Що є предметом, об'єктом лінгвометодології?
5. Які завдання вирішує лінгвометодологія?
6. Чим пояснюється методологічна невизначеність сучасних мовознавчих досліджень?
7. Якого значення набуває у лінгвістиці наукова парадигма?
8. Чому антропоцентризм варто кваліфікувати, скоріше, як методологічну епістему?

Практичне заняття 9. Методологічні принципи сучасного мовознавства

План

1. Загальна характеристика наукових парадигм та підходів у лінгвістиці.
2. Порівняльно-історична (генетична) парадигма.
3. Структуралістська (таксономічна) парадигма.
4. Комунікативно-функціональна (прагматична) парадигма
5. Когнітивна (когнітивно-дискурсивна) парадигма
6. Синергетична парадигма.
7. Методологічні принципи сучасного мовознавства.

Література: 3-5, 6, 8, 9, 14, 15, 17, 23

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *загальна характеристика наукових парадигм та підходів у лінгвістиці, порівняльно-історична (генетична) парадигма, структуралістська (таксономічна) парадигма, комунікативно-функціональна (прагматична) парадигма, когнітивна (когнітивно-дискурсивна) парадигма, синергетична парадигма, принцип експансіонізму, принцип антропоцентризму, принцип експланаторності принцип функціоналізму, принципи етноцентризму, психонетичності та діалогічності.*

Завдання 2. Підготуйте розгорнуті відповіді на проблемні питання:

1. Чому, на Вашу думку, лінгвістику у XIX столітті називали *a German Science*? Ким були лінгвісти XIX століття?
2. Чому діяльність засновників порівняльно-історичного мовознавства отримала назву романтичного етапу лінгвістичного компаративізму?
3. Які характеристики мови дозволили прибічникам натуралістичного етапу лінгвістичного компаративізму розглядати останню як живий організм, природне явище, яке розвивається стадіально?

4. Молодограматики ґрунтували свої дослідження на засадах емпіризму, проте їм закидають той факт, що вони фетишизували закони мовного розвитку? Як Ви це розумієте?

5. Термін *ностратичні мови* пов'язаний із молодогограматизмом та іменем італійського дослідника А. Тромбетті, який першим зробив спробу об'єднати мовні сім'ї у макрооб'єднання. Проте не всі лінгвісти поділяють таку точку зору на розвиток мовних сімей. Чим Вас приваблює або не приваблює концепція ностратичних мов?

6. Чому наукові погляди Аристотеля та І. Канта мають відношення до функціональної наукової парадигми, яка формується у другій половині ХХ століття? Як ви розумієте постулат про те, що мова є знаряддям та засобом для реалізації певної мети?

7. Чи сприймаєте ви мову як живий організм, що є діяльнісним та цілеспрямованим та має численні мовленнєві продукти? В межах якої парадигми є вірним саме таке сприйняття мови?

8. Що дозволяє віднести генеративні дослідження на сучасному етапі саме до когнітивної парадигми?

9. Визначить ті парадигми, зародки яких спостерігаються у положеннях одного із засновників лінгвістики В. фон Гумбольдта.

10. Вважається, що когнітивна парадигма має притягальну силу для сучасних лінгвістів. В чому вона полягає?

11. Як, на Вашу думку, впливає мова на людину, на процеси світосприйняття? Якщо в українській мові існує декілька лексем на позначення двох основних відтінків синього кольору блакитний (голубий), синій, а в англійській мові одна лексема blue, яка модифікується додатково словами light / dark, то чи значить це, що українці мають краще сприйняття кольорів ніж носії англійської мови? Про яку небезпеку з боку мови говорить видатний український дослідник Флор Бацевич у своїх розвідках? Чи розділяєте Ви його точку зору?

12. Ми звикли бачити позитивний момент в інтердисциплінарності досліджень, тобто в експансіоналізмі. Яку загрозу в цьому принципі бачать сучасні дослідники, чи розділяєте Ви їхню точку зору?

13. Як відомо антропоцентризм ставить у центр світобудови людину, а що може бути (було) центром та метою світобудови замість людини? Від чого залежить методологічний принцип розгляду когось або чогось як центру світобудови?

14. Яким чином принцип телеологічності може пояснити біблійську цитату про те, що люди слухають і не чують і не розуміють.²

Питання для самоконтролю:

1. Яка загальна характеристика наукових парадигм та підходів у лінгвістиці?

² Борисенко Н.Д. Методологія наукових досліджень : Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять. Житомир, 2022. 30 с.

2. У чому суть порівняльно-історичної парадигми?
3. У чому суть структуралістської парадигми?.
4. У чому суть комунікативно-функціональної парадигми?
5. У чому суть когнітивна парадигми?
6. У чому суть синергетичної парадигми?
7. Що включає в себе поняття наукова парадигма?
8. Які вам відомі підходи до аналізованих явищ дійсності?
9. У чому суть принцип експансіонізму?
10. Які мовознавці не розглядають експансіонізм як «суцільне благо».
11. У чому суть принцип антропоцентризму?
12. Що мають враховувати прихильники антропоцентричного підходу?
13. У чому суть принцип експланаторності ?
14. У чому суть принцип функціоналізму?
15. У чому суть закону Гумбольдта - Потебні?
16. У чому суть принципи етноцентризму?
17. У чому суть психонетичності та діалогічності?

Практичне заняття 10. Класифікація методів лінгвістичного дослідження

План

1. Методологія та методика наукової роботи. Загальнонаукові методи.
2. Спеціальні лінгвістичні методи дослідження.
3. Соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи.

Література: 3, 4, 9, 14, 16, 21, 23

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *метод, прийомами, спостереження, інтроспекція, індукція, дедукція, таксономія, формалізація, експеримент, фальсифікація, описовий метод, прийоми внутрішньої інтерпретації, порівняльно-історичний метод, дистрибутивний аналіз, структурні методи, трансформаційний аналіз, лінгвістичний метод, комплексно-процесуальний метод, метод мовностилістичної абстракції, лінгвостилістична абстракція, евристичні методи, метод реконструкції, пояснювальний опис, формалізація лінгвістичних описів, методика лінгвогеографії, соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи.*

Завдання 2. Підготуйте розгорнуті відповіді на проблемні питання:

1. Різні вчені виділяють різну кількість лінгвістичних методів, що свідчить про відсутність спільного підходу до вирішення питання про кількісний та якісний склад лінгвістичних методів. З чим пов'язана, на Вашу думку, така ситуація в сучасному мовознавстві?

2. Чому дедукцію називають улюбленим методом Шерлока Холмса? Чи справді всесвітньо-відомий персонаж послуговувався методом дедукції?

3. Які загальнонаукові методи є необхідними для наукової розвідки у сфері перекладознавства? Які саме методи плануєте використати Ви під час написання кваліфікаційної роботи? Від чого залежить Ваш вибір загальнонаукових методів?

4. Якою є гіпотеза Вашої розвідки? Для чого потрібно висувати гіпотезу перед тим, як розпочинати розвідку?

5. Оскільки перекладознавство за твердженням В. Коптілова є міждисциплінарною галуззю філологічної науки, то використання лінгвістичних методик у перекладознавчій розвідці є цілком виправданим. Обґрунтуйте, від чого залежить вибір методик?³

Завдання 3. Запропонуйте лінгвістичні методи для перерахованих наукових тем, заповнивши таблицю:

Тема	методи	
	загальнонаукові	спеціальні лінгвістичні
Роль зображальних та виражальних засобів у створенні необхідного комунікативного ефекту.		
Групи експресивно-оцінних слів у текстах публіцистично та художнього стилю.		
Семантика та функція кольористичної лексики в публіцистичних текстах.		
Сленгова лексика як засіб увиразнення мовлення (на матеріалі сучасної прози).		

Завдання 4. Підготуйте доповідь на тему

1. Можливості використання корпусів у мовознавчих дослідженнях.
2. Технологія створення корпусів.
3. Корпусна лінгвістика у вітчизняному мовознавстві.

Завдання 4. Назвіть згадані методи, методики і прийоми наукового пізнання мови. Зверніть увагу на композицію тексту, усталений виклад теоретичних положень. Сформулюйте висновки про особливості визначення методів і методик у вступній частині наукової праці.

Гажук-Котик Л. Г. Словозміна іменних частин мови в українських говірках Північної Буковини. Методи дослідження підпорядковані його меті і завданням. Описовий метод – аналіз зібраного матеріалу розпочався зі встановлення типів словозмінної структури та визначення місця кожного типу в системі словозміни. Методом зіставлення флексивні варіанти іменної словозміни українських говірок Північної Буковини порівнювались з

³ Борисенко Н.Д. Методологія наукових досліджень : Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять. Житомир, 2022. 30 с.

відповідними явищами інших діалектів та інших мов. Застосовано також лінгвогеографічний аналіз словозміни іменних частин мови – межах певного ареалу простежувалося використання тієї чи тієї словоформи. Аналіз словозміни говірок не відмежовувався від аналізу інших мовних рівнів, зокрема простежувався зв'язок між морфологією і фонетикою, морфологією та акцентологією.

Данилюк Н. О. Мова української народної пісні (лексико-семантичний і функціональний аспекти). У дисертації використано описовий метод, який уможливив здійснити синхронний аналіз лексики, класифікацію та систематизацію словникового складу текстів у парадигматичному та синтагматичному аспектах. Метод компонентного аналізу семантичної структури слова забезпечив виокремлення елементів денотативно-сигніфікативного значення й конотативних обертонів. У деяких випадках, щоб з'ясувати змістове наповнення одиниць, вдаємося до етимологічних довідок. Метод контекстного аналізу зорієнтований на виявлення змістово-естетичних функцій мовних одиниць у народнопісенному тексті. Метод моделювання лексико-семантичних полів дав змогу репрезентувати національно-мовну картину світу української народної пісні. На основі методу лінгвоконцептуального аналізу виявлено ключові слова-концепти, характерні для народнопісенного дискурсу. Метод семіотичних опозицій сприяв виявленню типових фольклорних протиставлень. Крім того, використано метод зіставлення семантико-стилістичних характеристик уснопоетичних лексем із відповідними одиницями, зафіксованими у словниках літературної мови. Метод лексичної сполучуваності застосовано для пояснення народнопісенних формул. Залучено також елементи кількісного аналізу.

Попова І. С. Фундаментальні категорії синтаксису української мови у формально-граматичному та метамовному аспектах. Специфіка об'єкта й поставлені завдання зумовили використання різноманітних методів. Для всебічного вивчення дефініцій, статусу та взаємозв'язку трьох фундаментальних синтаксичних категорій – синтаксичної одиниці, синтаксичного зв'язку та синтаксичної моделі – використано як основні метод спостереження та описовий, що дали змогу ґрунтовно та системно проаналізувати рівень метамовних розроблень у сучасному українському синтаксисі. На різних етапах дослідження послуговувалися методом моделювання, переважно для представлення авторського тлумачення певних синтаксичних явищ. Застосовано також лінгвістичний експеримент, трансформацію, опитування респондентів та деякі інші прийоми наукового аналізу, а саме: аналіз словникових дефініцій, контекстуальну інтерпретацію в процесі дослідження функціонального потенціалу одиниць у тексті. Стрілець І. В. Комунікативна детермінованість особової семантики у зверненому мовленні українців. Для розв'язання визначених завдань як основний застосовано описовий метод: методику зіставлення і порівняння – для глибшого усвідомлення та характеристики теоретичних позицій різних науковців, методику систематизації – для відбору та інтерпретації фактичного матеріалу, методику класифікування – для витворення типологій

досліджуваних елементів. Вивчення специфіки виявлення особової семантики у зверненому мовленні українців здійснено з використанням методик прагматичного та трансакційного аналізу. Крім того, під час анкетування, обробки й аналізу його результатів використано соціолінгвістичні прийоми та процедури, а також метод кількісних підрахунків.

Шаркань В.В. Формування наукового стилю нової української літературної мови в середині ХІ століття. Вибір методів дослідження зумовлений специфікою об'єкта та поставлених завдань. Для окреслення екстралінгвальних чинників формування наукового стилю української мови середини ХІХ ст. застосовано описовий метод і використано загальнонаукові прийоми аналізу, синтезу, порівняння. Метод суцільної вибірки лексичного матеріалу зі шкільних підручників та його оцінка в зіставленні із сучасними нормами дали змогу простежити тенденції унормування лексики української мови в кількісних і якісних вимірах. Для встановлення специфіки динаміки явищ застосовано квантитативний метод, схеми, діаграми. Аналіз семантики досліджуваних назв проводився за допомогою контекстуального методу та методу компонентного аналізу. Загальнонауковий прийом індукції дозволив простежити основні тенденції в унормуванні лексичних засобів наукового стилю української мови середини ХІХ ст.⁴

Питання для самоконтролю:

1. Що таке метод у широкому і вузькому значенні?
2. У чому суть методу спостереження, які різновиди знаєте?
3. У чому суть методів індукції й дедукції і чому вони вважаються загальнонауковими?
4. Назвіть усі відомі загальнонаукові методи, розкрийте їхню суть.
5. Як спеціальні лінгвістичні методи вам відомі?
6. Який метод застосовується при дослідженні системних явищ мови на різних рівнях?
7. Чи збігають методи дослідження мовних явищ і загальнонаукові методи?
8. Які вам відомі соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи

Практичне заняття 11. Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією

План

1. Реферування і анотування як один з основних способів отримання інформації
2. Реферування як спосіб подання наукової інформації
3. Особливості анотації як жанру мовної та перекладацької діяльності

⁴ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

Література: 3, 4, 9, 17, 21, 23

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *реферування, анотування, анотативний переклад, реферативний переклад, перекладацьке реферування й анотування, вторинні тексти, інформативні реферати, наукові реферати, бібліографічний опис, предметна рубрика, референтський коментар, термінолексика, понятійний апарат.*

Завдання 2. Складіть анотацію на підручник/посібник із сучасної української мови для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Завдання 3. Складіть 10 рекомендацій для реферування за такими джерелами:

1. Глушик С. В. Сучасні ділові папери. / С. В. Глушик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. К. : А.С.К., 2003. 400 с.

2. Зубков М. Т. Мова ділових паперів : комплексний довідник. Х. : Фоліо; Майдан, 2002. 288 с.

3. Культура фахового мовлення : посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. Чернівці : Книги–ХХІ, 2011. 528 с.

4. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування / З. Мацюк, Н. Станкевич. К. : Каравела, 2008. 353 с.

5. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : підручник. 4-те вид. доп. і переробл. К. : Арії, 2007. 576 с.

Завдання 4. Зробіть такі види реферування наукової роботи: інформаційний реферат, реферат аналіз, реферат-огляд. Проаналізуйте отриманий результат, вказавши на різницю рефератів.

Стежко З.В., Римар С.П. Методологічний потенціал лінгвосинергетики в репрезентації постмодерністських трансформацій української мови. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15685/1/Stezhko.pdf>

Завдання 5. Розгляньте зразки анотацій до наукової літератури різних жанрів. Порівняйте їх, зверніть увагу на побудову тексту, формулювання теоретичних положень. Зробіть висновки про особливості композиції та мовного оформлення анотації до наукової розвідки. Запишіть типові лексико-граматичні конструкції, які ви зможете використати в подальшій науковій творчості.

Василь Васильович Німчук : Біобібліографія до 75-річчя / НАН України; Інститут української мови / упор. : Ю. В. Осінчук, Н. В. Пуряєва. К. : [б.в.], 2008. 128 с. (Бібліографія вчених України).

У виданні висвітлено життєвий і творчий шлях знаного українського мовознавця члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора Василя Васильовича Німчука. Відображено найважливіші етапи

його життя, викладено основні здобутки в галузях україністики та славістики. Бібліографія містить повний перелік друкованих праць ученого. Для мовознавців і всіх, хто цікавиться історією української мови й українського мовознавства.

Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри : монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 1998. 24 с.

У монографії досліджуються питання виділення української мови з правслов'янської, початкові щаблі її становлення як самобутньої лінгвістичної системи на тлі процесів, пов'язаних із постанням інших слов'янських мов. На основі аналізу вже відомих та нових історичних, археологічних, етнографічних, антропологічних і лінгвістичних фактів заперечується традиційна тріалістична дистрибуція слов'янських мов та пропонується дуалістичний розподіл на антську і словенську підгрупи; визначаються основні етнологічні і граматичні параметри українського глотогенезу, по-новому осмислюється місце і значення української мови серед інших слов'янських. Для славістів, лінгвістів, істориків, гуманітаріїв, викладачів ВНЗ, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться історією українського народу та його мови.

Гуйванюк Н. В. Слово – речення – текст : вибрані праці / Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.

У книзі опубліковано вибрані наукові праці, що друкувалися в журналах та збірниках статей як в Україні, так і за її межами. Запропоновано нові підходи до розгляду мовних явищ з позицій структурносемантичного, когнітивного та комунікативно-функціонального синтаксису. По-новому витлумачено поняття синтаксичної номінації, кореферентності та формально-синтаксичних співвідношень в системі синтаксичних одиниць. Розглянуто основні проблеми семантики та модальності нарівні речення і тексту, проблеми типології синтаксем, еквівалентів речень, складних речень ускладненої структури та ін. В окремі розділи виділено «Комунікативний синтаксис», «Експресивний синтаксис», «Про мову письменників» та «Проблеми діалектології: лексикологія, лексикографія, синтаксис», пов'язані з дослідженням буковинських говірок.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів, учителів.

Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. Б. І. Бунчук. Чернівці : Рута, 2008. Вип. 312–313 : Слов'янська філологія : Василь Сімович – особистість, науковець, громадянин. 414 с.

До збірника наукових праць увійшли статті, підготовлені за тематикою доповідей, виголошених на пленарному й секційних засіданнях Міжнародної наукової конференції «Василь Сімович – особистість, науковець, громадянин», яка відбулася в Чернівцях 10–12 березня 2005 р. на відзначення 1125-річчя від дня народження цього видатного українського філолога й культурно-громадського діяча, випускника Чернівецького університету. Тематика статей присвячена висвітленню сторінок життя й діяльності В. Сімовича, а також аналізу тих проблем мовознавства й літературознавства, що їх В. Сімович

актуалізував і опрацював на підставі свого великого досвіду викладача, науковця, редактора, перекладача. У мовознавчій частині збірника вміщено статті з проблем українського правопису, культури мови, стилістики, граматики, словотвору, термінології, ономастики, історії української літературної мови, загального мовознавства. У статтях літературознавчого характеру висвітлено віршознавчі погляди В. Сімовича, його шевченкознавчі праці, дослідження творчості Ю. Федьковича, І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської, маловідомі сторінки взаємин В. Сімовича з культурними діячами свого часу, його редакторської та популяризаторської праці на Буковині (участь у виданні творів Ж.-Б. Мольєра українською мовою). Ряд статей присвячено актуальним проблемам сучасного літературознавства (дослідження творчості П. Куліша, Л. Старицької-Черняхівської, Лесі Українки, М. Кропивницького). В окремих частинах збірника подано інформативні публікації про архів і фонд В. Сімовича в Науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Додатки (до них включено відгуки й рецензії на два томи праць В. Сімовича, що були презентовані на конференції, а також Прес-реліз 12 Форуму видавців у Львові, на якому це видання здобуло відзнаку).

Кульбабська Олена. Синтаксична номінація як засіб авторського відображення світу. Рідне слово в етнокультурному вимірі : зб. наук. праць. Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 121–139.

У статті типологізовано міжмовні трансформації синтаксичних номінацій у паралельних українських перекладах того самого тексту. Увиразнено роль автора-перекладача у виборі найвлучнішої номінації, що відбиває його лінгвістичні компетенції та індивідуальність сприйняття дійсності. Констатовано, що арсенал варіантних одиниць репрезентує синтаксичне багатство української мови з огляду на її національну специфіку. З'ясовано, які чинники спричиняють вибір одного з можливих варіантів синтаксичних засобів у текстах українських перекладів вихідного твору.

Ключові слова: міжмовні трансформації, паралельні переклади, синтаксична номінація, варіантність, кореферентність.⁵

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає суть реферування і анотування ?
2. Які відомі основні способи отримання інформації?
3. Які функції реферативних жанрів?
4. Які вам відомі жанри вторинних текстів?
5. Які різновиди рефератів вам відомі в чому їх суть?
6. Які основні елементи структури реферату?
7. Що містить інформація про рефероване джерело ?
8. Як визначити ключові слова?

⁵ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

9. Розкажіть про методику складання тексту реферативних жанрів?
10. Як перевірити власний текст?
11. Які види анотацій? Вимоги до оформлення анотації.

Практичне заняття 12. Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку

План

1. Підготовчий етап дослідження лінгвістичного напрямку
2. Проведення дослідження
3. Робота над текстом наукового дослідження
4. Технічне оформлення наукової роботи

Література: 3, 4, 9, 17, 21, 23

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *етапи наукового дослідження, практична значимість, новизна дослідження, об'єкт дослідження, стратифікація, композиція, локалізація, варіантифікація.*

Завдання 2. Сформулюйте вірогідну мету та підберіть по 3-5 джерел для поданих тем:

1. Семантичні групи топонімів (географічних назв) та їх роль у структурі поетичного тексту.
2. Стилістичні синоніми в творах різних художніх жанрів.
3. Психолінгвістична інтерпретація художнього тексту.

Завдання 3. Прочитайте текст. Схарактеризуйте процес відбору та основні ознаки наукових фактів.

Мета вивчення літературних джерел – відбір, накопичення та систематизація наукових фактів з теми дослідження. Варто пам'ятати, що відбір наукових фактів – це творчий процес, що потребує цілеспрямованих зусиль. Наукові факти є складниками наукового знання, на підставі яких визначають закономірності явищ, будують теорії та виводять закони. Вони характеризуються такими властивостями, як новизна, точність, об'єктивність і достовірність. Новизна наукового факту засвідчує принципово новий, невідомий досі досліднику предмет, явище чи процес. Точність наукового факту визначають об'єктивні методи і характеризує сукупність найсуттєвіших ознак предметів, явищ, процесів, а також їх кількісних та якісних показників. Наукова об'єктивність під час добору фактів означає, що факти не можна відкидати тільки тому, що їх важко пояснити чи знайти їм практичне застосування. А достовірність наукового факту базується на його об'єктивному існуванні, що підтверджується при побудові аналогічних ситуацій. Достовірність наукових фактів значною мірою залежить від достовірності першоджерел, їх цільового призначення і характеру їх інформації (очевидно,

що офіційне видання, опубліковане від імені державних або громадських організацій, установ і відомств, містить матеріали, точність яких викликає найменше сумнівів).⁶

Завдання 4. Визначте актуальність дослідження на тему: «Відтворення жанрових особливостей англомовного епічного фентезі в українському перекладі».

Завдання 5. Визначте об'єкт та предмет розвідки

1. «Стратегії перекладу англомовної підліткової літератури українською мовою».

2. Лексичні новоутворення в ЗМІ

Завдання 6. Визначте наукову новизну, теоретичне та практичне значення розвідки «Стратегії аудіовізуального перекладу американських кінокомедій».

Завдання 7. Відповідно до правил бібліографічного опису внесіть правки у список використаних джерел:

1. В. О. Коломієць. Як виконувати курсову роботу? // Київ, Школяр, 20003, - 69 С.

2. Курсові і дипломні роботи. Від вибору теми до захищення. Автор-упорядник І.Н.Кузнецов. – Київ: Академвидав, 2003. 75.

3. Різун В. В. Тексти лекцій – Маси. – Київ, 2003 / Ін-т жур-ки, КНУ, Заг. Ред. В. Різуна. – 56 с.

4. Навч. посібник: Основи наук. досліджень. / Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. - К.: Професіонал, 2005. – 208.

5. Іван Франко. Поза межами можливого // Зібр. Тв. : 50 тт. – К., Т.45, Наукова думка, 1978. Ст.. 35-20.

6. M. Black. Models and Metaphores. N/ Y.< Ithaca, 1962, 267 P.

7. Колесник Р. Порушення прав людини. – Український юрист. Журнал сучасного правника. № 6 (18), червень 2004 р., ст. 23.

8. Н. Губенко. Народження насолоди // www.ukrjurist/com.ua - 2004. - Червень.

9. Кузик К. Що повинно дати учневі народної школи навчання рідної мови // Українська школа. – 1943. – Р.1. – Ч. 10-12, с. 21-32 (прод.).

10. Уклав Юрій Тимошенко. Зразки бібліографічного опису джерел у наукових працях. – Черкаси. Видавництво ЧДУ. 2003. 60 с.

Завдання 8. Прокоментуйте правильність оформлення цитат у запропонованих уривках:

⁶ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

П. Майдаченко схарактеризував форми комічного в широкому спектрі естетичних категорій. У його працях досить повно в літературознавчому аспекті висвітлено проблему іронії як категорії комічного, схарактеризовано основні підходи до її тлумачення. Автор зазначив, що «у ХХ столітті визначилися два протилежні підходи до вивчення іронії: як до явища суб'єктивного і як до явища об'єктивного. Більшість науковців стверджує, що іронія ґрунтується на рефлексивній здатності особи осмислювати явища дійсності й виражати своє ставлення до них. Саме тому іронія має здатність, оцінюючи явища від протилежного, давати не тільки негативну, але й позитивну характеристику відповідно до позицій особистості. Якщо позиція особи (суб'єктивна) збігається з правдою дійсності (об'єктивною), то й іронія мимовільно повинна орієнтуватися на об'єктивність» [142, с. 24].

В. Калашник у праці «Комічне у світовому літературному процесі» розглядає проблеми конотації іронічності в семантичній структурі образно-сислової єдності [100].

П. Верт зазначив, що як в іронії, так і в метафорі є дві чи більше площини сигніфікації. Це явище П.Верт назвав «подвійним баченням» (double-vision) [цит. за: 257, с. 69].

Н. Ланчуковська провела експериментально-фонетичне дослідження, в якому проаналізувала прагмалінгвістичний механізм утворення іронії та визначила роль інтонаційних засобів у диференціації типів іронії: «класичної», «сократичної», «романтичної», «іронії нерелеванності» та «глобалізуючої іронії» [див.: 131].

«Уже сам перелік універсальних категорій, – зазначає Ю. Степанов, – по суті, пов'язаний з мовою та багатий на відношення предикації: ім'я – здебільшого підмет, решта – здебільшого присудок або означення у складі деяких можливих висловлень» [Степанов 1985: 34].

У разі виголошення іронічного мікротексту відбувається своєрідне програмування суб'єктом впливу на співрозмовника (за Н. Ланчуковською).⁷

Завдання 9. Ознайомтеся з міркуваннями Меган МакЕрдл щодо цитування. Чи погоджуєтеся Ви з ними? Чи можливі такі випадки під час наукової роботи? Відповідь обґрунтуйте.

Анатомія фальшивого цитування

Вчора стрічкою мого твітера гуляла цитата з Мартіна Лютера Кінґа: «Я оплакую втрату тисяч дорогоцінних життів, але не радітиму смерті жодної людини, навіть ворога».

Я думала ретвітнути її, але раптом завагалась. Погугливши, я визначила, що це, ймовірно, фальшива цитата, про що й написала у своєму блозі. Звідки ж узялась ця фраза?

⁷ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

Я була занадто немилосердною, шукаючи мотивів створення цієї фальшивої цитати. Мені здавалося, що хтось приписав Мартіну Лютеру Кінгу слова, яких він не казав, навмисно. Але це не так.

Якби я побачила цю фразу в фейсбуку, а не твітері, можливо, я вгадала би правду. А може, навпаки, навіть не запідозрила б, що з фразою щось не так, адже вона була частиною достовірної цитати з Мартіна Лютера Кінга. Ось текст, який поширювався вчора в Фейсбуку: «Я оплакую втрату тисяч дорогоцінних життів, але не радітиму жодній смерті, навіть ворога. Відплата ненавистю за ненависть примножує ненависть, додаючи ще більше темряви до ночі, в якій і без того не світять зірки. Ненависть не прожене ненависть, на це здатна лише любов».

Усе, крім першої фрази, є в Кінговій книзі «Сила любити» (Strength to Love) і було сказано під час проповіді 1957 року, у якій він учив любити своїх ворогів. На відміну від першої фрази, друга й третя звучать цілком у Кінговому дусі, тож можна зробити висновок, що весь цей текст належить славетному правозахисникові. То як поєдналися ці речення?

Це зробила Джессіка Доуві на своїй сторінці в Фейсбуку, й зробила, всупереч моїм початковим підозрам, без лихого наміру. Двадцятичотирирічна випускниця державного університету Пенсільванії, яка зараз навчає англійської мови школярів у Японії, висловила у статусі дуже вчасну й правильну думку, доповнивши її цитатою з Мартіна Лютера Кінга:

Я оплакую втрату тисяч дорогоцінних життів, але не радітиму смерті жодної людини, навіть ворога. «Відплата ненавистю за ненависть примножує ненависть, додаючи ще більше темряви до ночі, в якій і без того не світять зірки. Ненависть не прожене ненависть, на це здатна лише любов». Мартін Лютер Кінг.

Хтось скопіював цитату та з якихось причин, – про які я вже не фантазуватиму, – прибрав лапки. Спотворена цитата впала у вічі популярному митцеві Пенну Джилетту, який поділився нею зі своїми читачами в фейсбуку, яких має 1,6 мільйона. За добу гугл уже знаходив дев'ять тисяч сторінок із цим текстом. Цитата також набула вірусного поширення в твітері, але, позаяк обмеження у сто сорок символів не дозволяло вмістити весь текст в одне повідомлення, люди розбивали його на частини або скорочували до одного речення – звісно, першого, яке Кінгові насправді не належало. Так фальшива цитата проповідника поширювалась далі й далі.

Від швидкості цього поширення перехоплює подих: від спотвореної цитати до повноцінного мема за два дні. Також варто відзначити те, як наполегливо люди захищають достовірність цитати. До честі Пенна Джилетта, він виправив помилку, щойно йому на неї вказали. Обговорення мого допису становило понад 600 коментарів, і автори приблизно третини з них вимагають від мене спростування, вказуючи на достовірну частину цитати. Але ж я писала не про справжні слова Кінга, а про ту фразу, яка поширюється у твітері.

Кілька коментаторів, які, ймовірно, не надто уважно прочитали мій допис, почали стверджувати, що я відредагувала його спеціально для того, щоб виставити їх ідіотами, і наводять як доказ повідомлення з RSS-фідів. Хоча й з

RSS було зрозуміло, що я говорю саме про перше речення. Навіть якщо ви вважаєте мене підступною негідницею, здатною на щось подібне, я все одно не бачу причин, із яких я мала б так чинити. Не думаю, що змінити постфактум повідомлення, відіслане в RSS, взагалі можливо, але, якби я навіть могла це зробити, мусила б повідомити своє керівництво, яке не схвалює редагування заднім числом.

Тим часом деякі інші люди почали фантазувати про те, що Мартін Лютер Кінг мав на увазі, промовляючи цю фразу. Звісно ж, він говорив про В'єтнам, не розуміти цього може лише цілком аморальна людина! Хоча справжня частина цитати була вміщена у книзі, опублікованій 1967 року, а отже, написана мала бути раніше, коли втрати американських військ у В'єтнамі були ще порівняно незначними. Ба більше, двозначність, із якою активісти антивоєнного руху ставились до північних в'єтнамців, викликає сумніви щодо можливості застосування слова «ворог».

Звісно, нічого дивного, що люди шукають можливого підтвердження фактів. Дивно, що вони настільки самовпевнені, щоб сміятися з кожного, хто з ними не погоджується. Інші коментатори посилались на першу версію цитати, датовану 1957 роком. Я шаную Кінга як ніхто, але все ж не думаю, що він передбачив В'єтнам за сім років до вторгнення. Не дивно, що фальшиві цитати так швидко й масово поширюються в інтернеті. Хоча один із дописувачів звинуватив мене в тому, що я намагаюсь принизити людей, які відтворювали цю фразу, я не мала такого наміру.

Ми всі, ймовірно, вживаємо більше фальшивих цитат, аніж автентичних. Фальшиві цитати – змістовніші, влучніші, пафосніші за висловлювання людей у повсякденному житті. Не дивно, що вони часто виграють у боротьбі за виживання в інформаційному просторі. В цьому випадку, як бачимо, уривок, написаний Джессікою Доуві, врешті-решт витіснив автентичну цитату Мартіна Лютера Кінга. Ми захоплюємось афоризмами, бо вони кажуть щось важливе для нас – і дають нам змогу відчувати, що наші почуття та думки були пережиті великими історичними постатями. Природно, ми радше шукаємо причин, із яких вони могли це сказати, – і почуватись так, як відчуваємось ми самі, – аніж намагаємось спростувати їхнє авторство. Якби хтось уклав ті самі слова в уста Гітлера, всі, напевно, поставилися б до них скептичніше. І, хоча ця історія закликає нас бути скептичнішими, я не бачу нічого дурного в бажанні мати щось спільне з Мартіном Лютером Кінгом.

Зараз панна Доуві пише: «Я мимоволі помандрувала назад у часі та вставила свою фразу в текст проповіді Мартіна Лютера Кінга. Я відчуваю щось середнє між збентеженням і гордістю. Сподіваюсь, я не написала чогось, із чим він не погодився б. Адже я висловила те, що відчуваю». Що ж, багато хто з нас поділяє її почуття – і, напевно, Мартін Лютер Кінг також підписався б під її словами. Тож нема чого засмучуватись.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає практична значимість дослідження?

2. У чому полягає новизна дослідження? Якими чинниками вона визначається?
3. Як визначити об'єкт дослідження?
4. Які є етапи вивчення інформаційних джерел ?
5. Як визначити проблему дослідження?
6. Як укласти список джерел?
7. За якими ДСТУ здійснюється технічне оформлення наукової роботи?

ЧАСТИНА 3.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Семінар 1. Наука та наукове пізнання

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.
2. Самостійно опрацюйте питання:
Галузі науки в Україні.
Основні концепції наукового пізнання у професійній сфері (відповідно до спеціальності).
3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Процес руху людської думки від незнання до знання називають

- A. пізнанням
- B. дослідженням
- C. вченням
- D. дослідженням

2. Гіпотеза – це

- A. наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок
- B. інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок
- C. дослідження, яке характерне своїми особливими цілями і задачами, методами отримання і перевірки нових знань
- D. сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення

3. Наука – це

- A. наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок
- B. інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок
- C. дослідження, яке характерне своїми особливими цілями і задачами, методами отримання і перевірки нових знань
- D. сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення

4. Наукове пізнання – це

- A. наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок
- B. інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок
- C. дослідження, яке характерне своїми особливими цілями і задачами, методами отримання і перевірки нових знань

D. сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення

5. Наукова ідея – це

A. наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок

B. інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок

C. дослідження, яке характерне своїми особливими цілями і задачами, методами отримання і перевірки нових знань

D. сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення

6. Внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток - це

A. судження

B. закон

C. умовивід

D. науковий факт

7. Думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь - це

A. судження

B. закон

C. умовивід

D. науковий факт

8. Подія чи явище, яке є основою для висновку або підтвердження – це

A. судження

B. закон

C. умовивід

D. науковий факт

9. Розумова операція, за допомогою якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, яке певним чином пов'язане з вихідним – це

A. судження

B. закон

C. умовивід

D. науковий факт

10. Функція науки, що забезпечує суспільству необхідні знання для правильного вирішення поставлених проблем – це

A. гносеологічна (пізнавальна)

B. нормативна

C. комунікативна

D. аксіологічна

Література: 3, 7, 10, 17, 22

Семінар 2. Сутність, види та етапи наукових досліджень

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

Наукова гіпотеза: сутність, формулювання та перевірка

3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію та обране для вивчення

- A. предмет дослідження
- B. об'єкт дослідження
- C. метод дослідження
- D. принцип дослідження

2. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове, де

- A. об'єкт – загальне, предмет – часткове
- B. об'єкт – часткове, предмет – загальне
- C. твердження є помилковим
- D. немає вірної відповіді

3. Рівень наукового дослідження, на якому відбувається процес накопичення фактів

- A. емпіричний рівень
- B. теоретичний рівень
- C. гіпотетичний рівень
- D. всі відповіді вірні

4. Кожне наукове дослідження має

- A. два рівні
- B. три рівні
- C. чотири рівні
- D. немає правильної відповіді

5. Рівень наукового дослідження, на якому досягається синтез знань

- A. емпіричний рівень
- B. теоретичний рівень
- C. гіпотетичний рівень
- D. всі відповіді вірні

6. Складова наукового дослідження, у якій обґрунтовується актуальність обраної теми, визначається мета роботи, її завдання, об'єкт і предмет дослідження

- A. вступ
- B. зміст
- C. розділ
- D. висновки

7. Питання, що потребує наукового вирішення

- A. науковий напрям

- В. наукова проблема
- С. наукове дослідження
- Д. немає правильної відповіді

8. Наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок

- А. закон
- В. наукова проблема
- С. гіпотеза
- Д. судження

9. Система поглядів, теоретичних положень, основних думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною головною ідеєю

- А. наукова гіпотеза
- В. наукова концепція
- С. закон
- Д. немає правильної відповіді

10. Теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання і використання нових знань для практичних цілей

- А. фундаментальні дослідження
- В. прикладні дослідження
- С. фундаментально-прикладні дослідження
- Д. немає правильної відповіді

Література: 3, 7, 10, 17, 22

Семінар 3. Методологія наукового дослідження

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.
2. Самостійно опрацюйте питання:
Схема розвитку методології наукового пізнання
3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Виділення в системних об'єктах структурних елементів (компонентів, підсистем) і визначенні їхньої ролі (функцій) у системі

- А. системний підхід
- В. структурно-функціональний підхід
- С. системно-діяльнісний підхід
- Д. системно-генетичний підхід

2. Спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя

- А. методологія
- В. метод
- С. методика
- Д. всі відповіді вірні

3. Сукупність способів пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя, прийомів проведення будь-якої роботи

- A. методологія
- B. метод
- C. методика
- D. всі відповіді вірні

4. Комплексна характеристика методу (методики), яка вказує на його придатність до використання (об'єктивність, діагностичну силу, репрезентативність, точність, надійність)

- A. репрезентативність
- B. валідність
- C. надійність
- D. діагностична сила

5. Методологія наукових досліджень ґрунтується на певних принципах

- A. принцип єдності теорії і практики
- B. принцип системності
- C. принцип об'єктивності
- D. всі відповіді вірні

6. Методика дослідження повинна

- A. відповідати конкретним завданням дослідження
- B. чітко відображати специфіку досліджуваних об'єктів, явищ і процесів
- C. правильні відповіді А та В
- D. немає правильної відповіді

7. Прийоми класифікації, кодування, диференціації, категоризації на основі певних ознак і критеріїв

- A. методи якісного оброблення даних
- B. методи кількісного оброблення даних
- C. прогностичні методи
- D. немає правильної відповіді

8. У методології

- A. немає рівнів
- B. 2 рівні
- C. 3 рівні
- D. 4 рівні
- E. 5 рівнів

9. Філософський рівень аналізу наукового пізнання

- A. перший рівень методології
- B. другий рівень методології
- C. третій рівень методології
- D. немає правильної відповіді

10. Відповідно до сучасної методології логіка розвитку наукового пізнання може бути представлений, як

- A. Концепція – теорія – парадигма
- B. Парадигма – парадокс – нова парадигма
- C. Концепція – парадокс – парадигма
- D. Всі відповіді вірні

Література: 3, 7, 10, 17, 22

Семінар 4. Загальнонаукові методи наукових досліджень

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

Систематизація

3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Один з найпоширеніших методів пізнання, який встановлює подібність або відмінність різних об'єктів дослідження за певними ознаками

- A. узагальнення
- B. експеримент
- C. морфологічний аналіз
- D. порівняння

2. Метод пізнання, який дозволяє розчленовувати предмети дослідження на складові частини (звичайні елементи об'єкта або його властивості і відношення)

- A. синтез
- B. індукція
- C. дедукція
- D. аналіз

3. Метод вивчення об'єкта у його цілісності, у єдиному і взаємному зв'язку його частин

- A. синтез
- B. індукція
- C. дедукція
- D. аналіз

4. Метод логічного висновку від загального до часткового, тобто спочатку досліджують стан об'єкта в цілому, а потім його складових елементів

- A. синтез
- B. індукція
- C. дедукція
- D. аналіз

5. Форма наукового пізнання, логіка якого розгортається від конкретного до загального

- A. синтез
- B. індукція
- C. дедукція
- D. аналіз

6. Метод вивчення різних об'єктів, при якому основні закономірності явищ і процесів відображаються в знаковій формі, за допомогою формул або спеціальних символів

- A. абстрагування
- B. формалізація
- C. агрегування

D. елімінація

7. Кореляційний метод дозволяє визначити

- A. силу зв'язку між результуючою та факторною ознаками
- B. напрямок зв'язку між факторною та результуючою ознаками
- C. модель зв'язку між факторною та результуючою ознаками
- D. правильні відповіді A та B

8. Регресійний метод дозволяє визначити

- A. силу зв'язку між результуючою та факторною ознаками
- B. напрямок зв'язку між факторною та результуючою ознаками
- C. модель зв'язку між факторною та результуючою ознаками
- D. правильні відповіді A та B

9. Статистичний метод, призначений для встановлення структури зв'язку між результативною та факторними ознаками

- A. кореляційний аналіз
- B. регресійний аналіз
- C. дисперсний аналіз
- D. контент-аналіз

10. Тіснота зв'язку між факторною та результуючою ознаками може бути оцінена за шкалою

- A. Чеббота
- B. Чемберлена
- C. Шумпетера
- D. немає правильної відповіді

Література: 7, 8, 11, 15, 16, 20

Семінар 5. Спеціальні методи наукових досліджень

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

Кластерний аналіз

3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Один з найпоширеніших методів пізнання, який встановлює подібність або відмінність різних об'єктів дослідження за певними ознаками

- A. узагальнення
- B. експеримент
- C. морфологічний аналіз
- D. порівняння

2. Метод пізнання, який дозволяє розчленовувати предмети дослідження на складові частини (звичайні елементи об'єкта або його властивості і відношення)

- A. синтез
- B. індукція

- C. дедукція
- D. аналіз

3. Метод вивчення об'єкта у його цілісності, у єдиному і взаємному зв'язку його частин

- A. синтез
- B. індукція
- C. дедукція
- D. аналіз

4. Метод логічного висновку від загального до часткового, тобто спочатку досліджують стан об'єкта в цілому, а потім його складових елементів

- A. синтез
- B. індукція
- C. дедукція
- D. аналіз

5. Форма наукового пізнання, логіка якого розгортається від конкретного до загального

- A. синтез
- B. індукція
- C. дедукція
- D. аналіз

6. Метод вивчення різних об'єктів, при якому основні закономірності явищ і процесів відображаються в знаковій формі, за допомогою формул або спеціальних символів

- A. абстрагування
- B. формалізація
- C. агрегування
- D. елімінація

7. Кореляційний метод дозволяє визначити

- A. силу зв'язку між результуючою та факторною ознаками
- B. напрямок зв'язку між факторною та результуючою ознаками
- C. модель зв'язку між факторною та результуючою ознаками
- D. правильні відповіді A та B

8. Регресійний метод дозволяє визначити

- A. силу зв'язку між результуючою та факторною ознаками
- B. напрямок зв'язку між факторною та результуючою ознаками
- C. модель зв'язку між факторною та результуючою ознаками
- D. правильні відповіді A та B

9. Статистичний метод, призначений для встановлення структури зв'язку між результативною та факторними ознаками

- A. кореляційний аналіз
- B. регресійний аналіз
- C. дисперсний аналіз
- D. контент-аналіз

10. Тіснота зв'язку між факторною та результуючою ознаками може бути оцінена за шкалою

- A. Чеббота
- B. Чемберлена
- C. Шумпетера
- D. немає правильної відповіді

Література: 7, 8, 11, 15, 16, 20

Семінар 6. Інформаційна база дослідження

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

Системи пошуку наукової інформації України.

Національний репозиторій академічних текстів.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Пошукові оператори Google

Репозиторій ДонНУЕТ

Наукометричні бази даних та показники цитованості науковця

3. Підготувати доповідь за одним із питань самостійного вивчення

4. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Співвідношення обсягу корисної інформації до загального обсягу отриманої інформації при інформаційному пошуку

- A. релевантність
- B. валідність
- C. пертинентність
- D. актуальність

2. Те, наскільки вірно і точно, відповідає сторінка сайту на питання користувача, задане в пошуковику

- A. релевантність
- B. валідність
- C. пертинентність
- D. актуальність

3. Впорядковані повідомлення про кількісний та якісний стан речей чи явищ, сукупність даних і знань про них

- A. парадигма
- B. теорія
- C. інформація
- D. закон

4. Відіграє важливу роль у створенні гіпотези, яка є відправною точкою у наукових дослідженнях

- A. інформація
- B. інформаційна база дослідження
- C. теорія
- D. парадигма

5. Містять результати теоретичних узагальнень, різні величини та їх значення, матеріали виробничого характеру

- A. довідкові видання
- B. оглядові видання
- C. реферативні видання
- D. немає правильної відповіді

6. Головна всеукраїнська книгозбірня, загальнодержавний комплексний бібліотечно-інформаційний, науково-дослідний, науково-методичний та культурно-просвітницький центр, найбільше за обсягом документно-інформаційних ресурсів книгосховище України

- A. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
- B. Бібліотека ДонНУЕТ
- C. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
- D. Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г.Короленка

7. Метод наукового пошуку, що алгоритм якого передбачає аналіз всіх слів в кожному збереженому документі, та намагається відповідати критеріям пошуку

- A. пошук на основі метаданих
- B. повнотекстовий пошук
- C. пошук на основі асоціацій
- D. немає вірної відповіді

8. Повнотекстовий пошук

- A. передбачає урахування російської та української морфології
- B. не передбачає урахування російської та української морфології.
- C. передбачає оплату
- D. всі відповіді вірні

9. Пошуковий оператор Google, що шукає сторінки, на яких зустрічається хоча б одне з кількох слів

- A. «>» + «>»
- B. «>»
- C. or
- D. *

10. Пошуковий оператор Google, що дозволяє знайти сторінки із запитом, в якому є невідоме слово

- A. «>» + «>»
- B. «>»
- C. or
- D. *

Література: 7, 8, 16, 20

Семінар 7. Інтелектуальна власність та академічна доброчесність

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

Закон України Про авторське право і суміжні права

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності

Міжнародний центр академічної доброчесності.

Практики забезпечення академічної доброчесності в Україні та світі.

Положення ДонНУЕТ про запобігання та виявлення академічного плагіату.

3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Об'єктами авторського права є

- A. твори у галузі науки, виражені у будь-якій об'єктивній формі
- B. твори у галузі літератури, виражені у будь-якій об'єктивній формі
- C. твори у галузі мистецтва, виражені у будь-якій об'єктивній формі
- D. всі відповіді вірні

2. До об'єктів авторського права не відносяться

- A. твори народної творчості (фольклор)
- B. видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади
- C. державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій
- D. грошові знаки
- E. всі відповіді вірні

3. До майнових прав інтелектуальної власності відносять

- A. право на використання об'єкта права інтелектуальної власності
- B. право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності
- C. виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання
- D. право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності
- E. правильні відповіді A та C
- F. правильні відповіді B та D
- G. немає правильної відповіді

4. Момент виникнення прав інтелектуальної власності на об'єкти авторського права і суміжних прав

- A. з моменту створення твору, тобто надання творам науки, літератури, мистецтва об'єктивної форми
- B. з дати, наступної за датою державної реєстрації твору, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону
- C. з дати подання заявки на майнові права на твір до відповідного державного органу
- D. немає правильної відповіді

5. Відповідно до ст. 420 Цивільного кодексу України, до об'єктів права інтелектуальної власності належать

- A. літературні та художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних)
- B. фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення
- C. наукові відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки
- D. всі відповіді вірні

6. Свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень – це

- A. самоплагіат
- B. академічний плагіат
- C. фабрикація
- D. фальсифікація

7. Сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень

- A. академічна доброчесність
- B. академічна етика
- C. академічний кодекс
- D. немає правильної відповіді

8. Оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства

- A. академічний плагіат
- B. самоплагіат
- C. фабрикація
- D. фальсифікація
- E. списування
- F. обман
- G. хабарництво
- H. необ'єктивне оцінювання

9. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності

- A. повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо)

- В. повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми
- С. відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту)
- Д. позбавлення академічної стипендії
- Е. позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання
- Ф. всі відповіді вірні

10. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає

- А. самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей)
- В. посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей
- С. дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права
- Д. надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації
- Е. всі відповіді вірні

Література: 1, 18, 20, 24

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЯВИЩ

Практичне заняття 8. Лінгвометодологія та її головні парадигми

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу.
2. Дайте розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконайте завдання до теми.

Література: 3-5, 6, 8, 9, 14, 17, 23

Практичне заняття 9. Методологічні принципи сучасного мовознавства

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу.
2. Дайте розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконайте завдання до теми.

Література: 3-5, 6, 8, 9, 14, 15, 19, 23

Практичне заняття 10. Класифікація методів наукового дослідження

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу.
2. Дайте розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконайте завдання до теми.

Завдання 1. Заповніть таблицю:

назва методу	основна характеристика

Література: 3, 4, 9, 14, 16, 21, 23

Практичне заняття 11. Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу.
2. Дайте розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконайте завдання до теми.

Завдання 1. Підготувати біобібліографію таких мовознавців: Леонід Булаховський, Олександр Мельничук, Михайло Жовтобрюх, Борис Кулик, Іван Ковалик, Юрій Шевельов, Іван Чередниченко, Іван Білодід, Олександр Карпенко, Іларіон Слинько за таким планом:

1. Коло наукових інтересів.
2. Найвагоміші мовознавчі праці (дати фахову характеристику).
3. Основні праці з лінгвістики: підручники, навчально-методичні посібники тощо (10–20 праць мовою оригіналу, зазначаючи співавторів (якщо вони є)).
4. Внесок у розвиток певної галузі мовознавства.

Література: 3, 4, 9, 17, 21, 23

Практичне заняття 12. Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу.
2. Дайте розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконайте завдання до теми.

Завдання 1. Ознайомтесь із запропонованими темами студентських наукових робіт. Визначте предмет і об'єкт майбутньої наукової роботи.

Особливості наукового стилю у правничій науці.

Мовні особливості вираження гумору.

Стереотипи мовної поведінки молоді Чернівців.

Функціональні параметри прислівників часу у творах Ольги Кобилянської. Лінгвостилістична характеристика діалектизмів у новелах Марка Черемшини. Порівняльні конструкції в поезіях Б.-І. Антонича (структурносинтаксичний та стилістичний аспект)

Лінгвостилістична характеристика пейзажних описів у новелах Василя Стефаника.

Завдання 2. Випишіть із авторефератів дисертацій формулювання об'єкта й предмета дослідження. Простежте співвідношення цих понять. Спробуйте самостійно сформулювати й записати об'єкт і предмет Вашого наукового дослідження.

назва наукової роботи	об'єкт дослідження	Предмет дослідження

Література: 3, 4, 9, 17, 21, 23

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Кривий Ріг : 2019. 130с.
2. Арешенков Ю.О. Основи лінгвістичних досліджень: Матеріали до спецкурсу для студентів філологічних спеціальностей.. Кривий Ріг: КрДПУ, 2006. 50 с.
3. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: Монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
4. Борисенко Н.Д. Методологія наукових досліджень : Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять. Житомир, 2022. 30 с.
5. Загорійчук А., Орловська О.В. Методи лінгвістичних досліджень. URL : <http://intkonf.org/zagoriychuk-a-kpn-orlovska-ov-metodi-lingvistichnih-doslidzhen/>
6. Каламбет С.В. Конспект лекцій з дисципліни «Методологія наукових досліджень». Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015 р.91с
7. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник. Видання 2-ге, виправлене і доповнене: К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с
8. Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с
9. Мельничук О.С. Аспекти методології лінгвістичних досліджень. Мовознавство, 1986. № 1. С. 3–11.
10. Римарчук Р., Римарчук Г. Деякі особливості та правові обмеження використання авторських прав у цифровому середовищі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Т. 7, № 2, 2020. С. 216-222.
11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник.

Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с

12. Семеног О. М. Формування академічної культури майбутніх педагогів-дослідників в умовах цифрового творчого середовища як наукова проблема / О. М. Семеног, О. В. Семеніхіна, Д. С. Безуглий. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Том 62, № 6. С. 240–252. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/1917/1286>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С. К., Зінченко В. М. Кривий Ріг : 2019. 130с.
2. Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / За заг ред канд. юрид. наук, доц. НестерцовоїСобакарь О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
3. Арешенков Ю.О. Основи лінгвістичних досліджень: Матеріали до спецкурсу для студентів філологічних спеціальностей.. Кривий Ріг: КрДПУ, 2006. 50 с.
4. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: Монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
5. Бондаренко І. П, Комарницька Т. К. Актуальні напрями і проблеми сучасної лінгвістики: навч. посібник для студентів-сходознавців. К.: Вид. дім Дмитра Бураго. 2014. 269 с.
6. Валігура О. Р. Методологічні передумови експериментального дослідження вимовного акценту в мовленні білінгвів. Сучасні тенденції фонетичних досліджень: матеріали Круглого столу, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». К. : Вид. центр НТТУУ «КПІ». 2018. С. 14-19.
7. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. Ліра-К. 2018. 352 с.
8. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
9. Загорійчук А., Орловська О.В. Методи лінгвістичних досліджень. URL : <http://intkonf.org/zagoriychuk-a-kpn-orlovska-ov-metodi-lingvistichnih-doslidzhen/>
10. Каламбет С. В. Конспект лекцій з дисципліни «Методологія наукових досліджень». Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015 р.91с
11. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник. Видання 2-ге, виправлене і доповнене: К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с
12. Кравченко Н. О. Синергійність англomовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід). Одеса: Вид-во КП ОМД. 2017. 412 с.
13. Кутуза Н. В. Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі: психолінгвістичний аспект. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 648 с.
14. Мельничук О. С. Аспекти методології лінгвістичних досліджень. *Мовознавство*, 1986. № 1. С. 3–11.
15. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів (посібник). Вінниця: Нова книга, 2001. 168 с.
16. Ревуцька С. К, Зінченко В. М. Наукова українська мова: Методичні рекомендації з вивчення дисципліни, ступінь магістр. 2-ге вид., доп. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2022. 63 с.
17. Ревуцька С. К., Зінченко В. М., Герасименко О. Ю. Курс лекцій з дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень в цифровому середовищі»: для студ. спец. 035 «Філологія», ступінь магістр Кривий Ріг: [ДонНУЕТ], 2022. 152 с.

18. Римарчук Р., Римарчук Г. Деякі особливості та правові обмеження використання авторських прав у цифровому середовищі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Т. 7, № 2, 2020. С. 216-222.
19. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
20. Семенов О. М. Формування академічної культури майбутніх педагогів-дослідників в умовах цифрового творчого середовища як наукова проблема / О. М. Семенов, О. В. Семеніхіна, Д. С. Безуглий. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Том 62, № 6. С. 240–252. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/1917/1286>
21. Сосюр., Фердінан де. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. К.: Основи.1998.246с.
22. Сусліков Л.М., Студеняк І.П. Презентація наукових результатів: навч. посібник. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. 300 с.
23. Сучасні лінгвістичні дослідження [Текст] : хрестоматія / Р. В. Васько, О. Р. Валігура, Л. С. Козуб. - Тернопіль : Вектор, 2017. - 520 с.
24. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2012. 320 с.

Допоміжна

1. Ревуцька С. К. Академічне письмо: конспект лекцій / уклад. С. К. Ревуцька. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2018. 81 с.
2. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень. [текст] : навч. посіб. / Г. О. Бірта, Ю.Г. Бургу. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.
3. Важинський С.Е., Щербак Т. І. В 12 Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
4. Гуторов О.І. Г97 Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / О.І. Гуторов; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х.: ХНАУ, 2017. 272 с.
5. Каламбет С.В. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / С.В. Каламбет, С.І. Іванов, Ю.В. Півняк Ю.В. Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
6. Чмиленко, Ф.О. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» [Текст] / Ф.О. Чмиленко, Л.П. Жук. Д.: РВВ ДНУ, 2014. 48 с
7. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посібник / В. Є. Юринець. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 178 с.

Інтернет-ресурси

1. Системи пошуку наукової інформації. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/bp_2009_2_3.pdf/
2. Національний репозитарій академічних текстів. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/>.

3. Пошукові оператори Google: Інструкція. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16432/Google_Search.pdf?sequence=3&isAllowed=y
4. Ефективність інформаційного пошуку. URL: <http://www.compiko.lviv.ua/wp-content/uploads/tip/tip4.pdf>
5. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
6. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Затверджені стандарти вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>.
8. Положення ДонНУЕТ про організацію освітнього процесу в Донецькому національному університеті економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. URL: <https://donnuet.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/r-02.01-01-2020.pdf>
9. Положення ДонНУЕТ про кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти. URL: <https://donnuet.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/r-02.02-07-2020.pdf>
10. Положення ДонНУЕТ про запобігання та виявлення академічного плагіату. URL: <https://donnuet.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/r-02.02-10-2020.pdf>
11. Положення про екзаменаційну комісію (П ДонНУЕТ 02.01 - 06 - 2018). URL: <https://donnuet.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/r-02.01-06-2020.pdf>
12. Стандарт ДонНУЕТ «Вимоги до оформлення письмових робіт студентів». URL: <https://donnuet.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/stu-02.02-30-2020.pdf>
13. ТОП-5 показових судових рішень 2019 року в сфері інтелектуальної власності. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/188666_top-5-pokazovikh-sudovikh-rshen-2019-roku-v-sfer-ntelektualno-vlasnost

Навчальне видання

Бочарова Юлія Геннадіївна
Ревуцька Світлана Казимирівна
Зінченко Вікторія Миколаївна

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин
Кафедра іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні рекомендації з вивчення дисципліни

Формат 60×84/8. Ум. др. арк. 3,5

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
50005, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 16.